

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrta leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrta leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 13. marca 1872.

Obseg: Zadnja beseda našim kmetovalcem o uravnavi zemljiških davkov. (Konec.) — Dvanajst glavnih pravil umnega poljedelstva. — Zavarovalna banka „Slovenija“. — Poročilo o VII. občnem zboru slovenske Matice 15. febr. 1872. — Društvo slovenskih pisateljev. — Potopisni listi slovenskega učitelja svojemu pobratimu. — Dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Zadnja beseda našim kmetovalcem o uravnavi zemljiških davkov.

(Konec.)

Stavili smo vam, posestniki, pred oči žalosten izgled, kako v gornji Avstriji zemljišča cenijo vladni gospodje, kako pa domači cenilci. Gorje vam, gorje ubogi naši deželi, ako se kaj enacega tudi pri nas zgodi, da bodo med cenitvijo in cenitvijo tako ogromni razločki!

Ker se zemljiška uravnava že dolgo mota, pride menda kmalu tudi na vas vrsta, možje, ki ste udje okrajnih cenilnih komisij, da boste svojim deželanom, ki so vas v komisijo volili, in pa deželi odgovor dali, kako ste spolnili svojo nalogo. Misliti se sme — ako se dela teh komisij ne bodo tako silno zavlekla kakor dela servitutnih komisij — da boste tudi vi, kakor gornje-avstrijske komisije, kmalu cenili čisti donesek naših zemljišč in da boste tedaj kmalu s svojo cenitvijo stopili pred komisijo.

Delo, ki vas čaka, mora se pred vsem opirati na resnico, ne pa na prazne besede, kajti pride čas, ko se bode pritoževalo (reklamovalo) zoper cenitev vašo; takrat pa bode treba, da boste svojo tarifo zagovarjali in zoper ugovore branili. In takrat bode resnica vaša najboljša bramba. Samo to, da bi le z ostrimi besedami trdili, da vaša je prava, to pa, kakor so vladni možje cenili, je krivica, — samo tako besedovanje vam ne bode nič pomagalo. Dobro sicer vemo, da v postavi za uravnavo zemljišč od leta 1869. stoji en paragraf, ki pravi, da ni treba nadrobnega računa o čistih doneskih komisiji predlagati; al če hočete dokazati in spričati, kako je postal čisti donesek, ki ste ga stavili, morate vendar čiste doneske za vsak razred (klas) in za vsak pridelek preračunati (prerajati). Če se kak predlog zavrže, morajo se razlogi za to povedati in v zapisnik zapisati in pridjati mu izpričalne doklade, prav tako, kakor delajo vladni gospodje.

Žalibog, da mnogi komisijski udje mislijo, da so vse storili, ako so pol dne ali celi dan sedeli pri komisijski seji; s samim sedenjem ne storijo svoje dolžnosti. Delati je treba! vsaj gré za našo in vašo kožo. Slišali smo celó, da sém ter tje se primeri, da še pisanju zapisnika se ogibljejo nekteri in da vladni možje morajo pisati zapisnike. Nikarte ga! Zapisnik je zeló važno pismo.

Delavnost in resnica naj bodete komisijskim udom géslo njihovega obnašanja.

Resnica pa se bode pri določilu čistega doneska gotovo našla, ako se v račun vzame vse to, kar se po

pravici odšteti mora stroškov, ki jih kmetu prizadene obdelovanje, in vse drugo, kar znižuje čisti donesek; tu sem spadajo stroški za delavce, za gnoj, za seme, tudi neugodno vreme nekterih krajev: burja, silna vročina, zgodnja slana, toča, povodnje itd., razmere zemlje, vzdrževanje poslopij, hlevov in več drugega, na kar se pri cenitvi doneskov postavno gledati mora. Vremenske uime se povračajo v nekterih krajih tako stanovitno, da med 4 leti je enkrat gotovo tako slaba letina, da se nič ne pridela. Lansko leto nam je bilo žalibog živa priča, kako se na cele okraje raztegne letina slaba, da ljudje lakoto trpijo. In kaj mar ni resnica, da na tavžente možkih mora pogostoma si kruha iskati, da gredó v tuje dežele. Takih nadlog ne poznajo na Štajarskem in Koroškem.

Ako se zgodi to, pridemo na Kranjskem v primeri sedanjega davka, ki je po krivici prevelik, na veliko bolji stan.

Na vse gori navedene nadloge pa morate gledati posebno vi možje iz taci okrajev, ki ste na meji štajarski ali koroški, in to resnico morate stanovitno trditi, da tudi v komisiji obveljá. Ako se to ne zgodi, spet vas bodo vrgli v en koš s Štajarci in Korošci, če tudi so njihova zemljišča v veliko boljih razmerah. Gotovo Slovenec Slovincu želí le pravične davke.

Ne pozabite najvažnejše reči, da končno se bode morala kranjska dežela zenačiti (parificirati) s sosednimi deželami, to je, s koroško, štajarsko in primorsko, to je, v doneskih se bodo morale primerno zravnati.

Še je čas; še ni nič zamujeno; al zadnji čas je. V vaše roke je postava položila osodo novega zemljiškega davka. Poslužite se dobrote, ki vam jo ponuja postava, brez strahú; al resnica bodi voditeljica vašá; resnice pa iščite v tem, da nič ne zanemarite, kar znižuje čiste doneske. — Naj bi ne bile te besede glas vpijočega v puščavi!

Dvanajst glavnih pravil umnega poljedelstva.

II.

Čem različnejše so rastline, ki se druge za drugo sejejo, tem boljša bo žetev.

Spisal Franjo Kuralt.

Kakor se živali po vnanjih in notranjih lastnostih ločijo druga od druge, prav tako se tudi rastline v tem razlikujejo, da nimajo vse enakih korenin, enakega perja, enacega zrna itd. Korenine, perje in zrnje so važni rastlinski deli, na ktere mora poljedelec zmirom ozir jemati. Njih različnost zahteva tudi različno zemljo,

različno obdelovanje zemlje, različno gnojenje, različno setev in gojenje, kakor tudi različno žetev, hranitev in različno rabo.

Dobro mora tedaj poljedelec prevdariti, v kakem redu bode rastline sejal, da bojo primerne zemlji, vremenu, podnebjju, in da bode na korist njemu.

Ako poljedelec pregleduje travnato ali žitno perje, opazil bode, da to perje nima recljev in da se zelo na bilke prijema; videl bode, kako pri najbolji rasti zemljo malo senči, in kedar dozori, da solnčni žarki skoraj popolnoma na zemljo vdarjajo.

Drugače bo opazil pri sočivji in detelji; videl bode, da se perje zmirom bolj in bolj širi in zemljo zmirom bolj senči.

Pri tem razlikovanju opazil bode pa tudi, kako se plevel med travo in žitom od dne do dne množi, ako ni jako na gosto vsejano; med sočivjem ali med deteljo ga pa čisto nič ni, ali pa, da od dne do dne v svoji rasti zaostaja.

To je prvi vzrok, zakaj da poljedelec ne sme za bilovjem (za žitom) zopet bilovje sejati, nego da si mora drugačno rastlino odrediti. Ako se za bilovjem zopet bilovje seje, pomnoži se s tem plevel, in to tem bolj, ako se ravno tako bilovje, kakor je popred rastlo, vseje, na priliko na rž zopet rž. Plevel, kateri je v prvi rži rastel in zoril in iz kterega je seme izpadlo, bode z drugo ržjo zopet začel kaliti in poganjati, ker ima dosti časa za svojo rast. Tako se plevel množi, rastlinsko hrano iz zemlje vleče in pridelke manjša.

Drugi vzrok, da mora poljedelec seme premijati, je različnost korenin.

Trava in bilje ima tanke vlaknate korenine, ktere se najbolj v grudah na površji zemlje vodoravno razprostirajo, zemlji največ rastlinskega živeža na površji vzamejo, ker druge tanke korenine, ktere globokeje v zemljo segajo, le malo živeža morejo dobiti zavoljo svoje tenkote. Sočivje in detelje pa imajo močne, globoko segajoče korenine, ktere največ hrane v globočini dobiti, ter jo za reclje, perje in zrno vpotrebijo.

Tretji vzrok, da se seme menja, je ta, da se rastline tudi v hrani razlikujejo. Tako obstaja krompir večidel iz štirke (škroba), solnčnica iz olja, repa iz sladkora itd.

Tako različne rastline potrebujejo pa tudi različne hrane. Vse te dele rastlinske hrane ima gnoj v sebi, s katerim se zemlja gnoji, da se rastlinam hrana pripravi. Gnoj je stvar, ktera ima za vsako rastlino potrebno hrano. Vsaka rastlina pobere s svojimi koreninami samo oni del rastlinske hrane, ktera je za njeno rast potrebna, in samo toliko, kolikor je potrebuje do svojega dozorenja. Vsa druga hrana pa, kolikor je je bilo v zemlji za-njo preveč, ali pa, ktera se njej ni prilegala, ostane v zemlji. Ti ostanki so pa zopet dobri za drugo rastlino, ktera drugačnega živeža potrebuje. Tako še tudi tretja in četrta rastlina more za-se potrebni živež dobiti. Poljedelec mora dakle seme menjati in različne rastline sejati, da gnoj do dobrega porabi in mu nobeni del v zgubo ne gré.

Četrty vzrok pa je, da si poljedelec pri menjanji semen boljše in lagleje gnoj in delavske moči razdeli, kakor tudi nesrečo pomanjša, ako je po slabem vremenu nastala. Poljedelec, kateri različne rastline seje, zmirom lahko frišni in pognjili gnoj porabi, ker različne rastline zahtevajo tudi v različnih časih gnojenje. Ravno tako je tudi z delavnimi močmi. Kdor seje različne rastline, mora jih tudi v različnih časih gojiti in žeti. Tako se delo lahko razdeli na celo leto. Kdor pa seje eno samo rastlino ali pa več enakih, ta bode težko svoje delo dobro dovršil, ker pri žetvi in setvi pride vse delo na enkrat, tako pa delo prekasno in le

na pol dovrši. Tudi slaba letina ne zadene zmirom vseh rastlin, ker eni mokrota škoduje, drugi zopet koristi, ravno tako tudi vročina. Kdor seje mnogo različnih rastlin, nikdar ne bode toliko zgube imel pri slabi žetvi, kakor tisti, ki seje samo enake rastline in to tem bolj, ako je ravno za te rastline slaba letina postala.

Zatoraj mora poljedelec zmirom le take rastline drugo za drugo sejati, ktere imajo drugačne korenine, različno perje in različno seme. Rastline pa morajo biti zemlji primerne, kakor tudi podnebjju in okolici. Ako je kakošna rastlina še neznana v okolici, naredi naj se popred poskušnja, in vseje naj se na pol ali četrť oral, da se bo videlo, ali bo rastlina primerna zemlji, podnebjju in kraju, ali ne.

Národno-gospodarske stvari.

Zararovalna banka „Slovenija“.

Priloga „Novicam“ v 8. listu je naznanila bralcem našim, da se je v Ljubljani ustanovila zavarovalna banka pod imenom „Slovenija“. Naj danes o tej še posebno slovenskim deželam namenjeni napravi kaj več povemo.

1. Koliko in kaj bo obsegalo podvzetje?

- Z ozirom na upravni delokrog, obsega zavarovanje: proti škodi po ognju, streli in razletu; proti škodi na prevaževanji blaga po vodi in na kopnem; proti toči; proti škodi na zrcalnemu steklu, ko bi se strlo, in pa zavarovanje človeškega življenja v vseh primerah tega zavarovalnega oddelka, tudi zavarovanje dohodkov in osnova podedovalnih društev.
- Z ozirom na okrajino se razširja delokrog na vse v državnem zboru zastopane dežele, in se bo razširjeval po dovoljenji od strani kr. ogerškega ministerstva tudi na Translajtanijo.
- Z ozirom na glavnico. — Glavnice bo 2 milijona gold. in se bo ustanovila z 10.000 delnicami (akcijami) po 200 gld. Ravno kar razloženi obseg delokroga „Slovenije“ opravičuje naslov „občna zavarovalna banka“, kteri jej z imenovano glavnico gotovo pristojí, in jej bo mogoče v vsem zadostovati.

2. Kakošne koristi so delničarjem namenjene?

- Vsaka delnica je kapital, na obresti (činže) naložen. Ker bo njih oddaja s kurzom od 85 odstotkov, dajo letni obresti blizo 6 od sto.
- Z vsako delnico zadobi se pravica primerne deleža pri društvenem imetji in pri dohodkih, ki vržejo 40 odstotkov naddividende.
- Vplačevalo se bo na prav ugoden način, ker plačevalo se bo pri podpisovanji le 10 od sto, in pozneje še drugih 30 odstotkov (samo ob sebi se razumeva, da po kurzu od 85 odstotkov).
- Vsak delničar, ki ima 10 delnic, zadobi pravico, v gospodarsko svetovalstvo izvoljen biti, ter do biva s to službo zvezane tantième.
- Noben delničar ni zavezan za večí, nego za imenski znesek svoje delnice.
- Delnice se smejo prodati v smislu državlanskega zakonika, ter se smejo izročiti, toraj imajo enake lastnosti z gotovino ali z vsacim blagom. Še druge pravice delničarjev so omenjene v 4. od delku tega sestavka.

Iz navedenega je jasno, da se delnice smejo najboljším in reelnim (poštenim) papirjem prištevati, in da so boljše, kakor marsiktere druge.